

Til Finansdepartementet

Tilrådning 1. desember 2010

Innhold

1	Innledning	3
2	Hva rådet har tatt stilling til	4
3	Om Alstom	4
4	Kilder	5
5	Fakta i saken	5
	5.1 Tidligere etterforskninger og rettsavgjørelser	6
	5.1.1 Etterforskning i Sør-Korea 1995	6
	5.1.2 Avgjørelse fra Décimo Tribunal Colegiado en Material Administrativa del Primer Circuito 2008	7
	5.1.3 Rettsforlik inngått i Italia 2008	8
	5.1.4 Oppsummering av tidligere saker	9
	5.2 Pågående etterforskninger	9
	5.2.1 Etterforskning i Sveits, Frankrike og Brasil	10
	5.2.2 Etterforskning i Storbritannia og Polen	13
	5.2.3 Oppsummering av etterforskninger	13
6	Alstoms reaksjoner på anklagene	13
7	Alstoms interne <i>compliance</i>-system	16
8	Alstoms svar på rådets henvendelse	18
9	Rådets vurdering	19
10	Tilrådning	21

1 Innledning

Etikkrådet for Statens Pensjonsfond Utland (SPU) besluttet i møte 15. og 16. september 2008 å vurdere om investeringene i selskapet Alstom S.A.¹ innebærer en uakseptabel risiko for at fondet medvirker til grov korrupsjon i henhold til fondets retningslinjer. Bakgrunnen var at det i november 2007 ble innledet korrupsjonsetterforskninger mot selskapet i tre land, og at selskapet tidligere hadde vært involvert i alvorlige korrupsjonshendelser.

Alstom er et fransk multinasjonalt selskap som gjennom sine avdelinger *Power Systems Sector*, *Power Service Sector* og *Transport Sector* har spesialisert seg på infrastruktur for energi og transport.² Selskapet har 96 500 ansatte i over 70 land. Per desember 2009 hadde fondets aksjeinvesteringer i Alstom en markedsverdi tilsvarende 1,6 milliarder NOK.

Ansatte i Alstom er i flere land beskyldt for å ha bestukket tjenestemenn både i det private og i det offentlige i den hensikt å sikre selskapet kontrakter. Enkelte av hendelsene går 15 år tilbake i tid, mens andre hendelser er av nyere dato.

Korrupsjonsbeskyldningene mot Alstom angår flere deler av selskapets virksomhet. Dokumentasjon i form av domsavgjørelser og rettsdokumenter knyttet til forlik viser at tre av selskapets avdelinger har vært involvert i alvorlige korrupsjonshendelser mellom 1992 og 2001. Videre er selskapet i dag gjenstand for omfattende korrupsjonsetterforskninger i blant annet Brasil, Sveits og Storbritannia. Statsaktoratene mistenker ansatte i Alstom for å ha benyttet bestikkelser for å sikre selskapet kontrakter i utlandet, også etter at dette ble forbudt ved fransk lov i 2000. For å skjule korrupsjonen skal ansatte ha benyttet fiktive konsulentoppdrag og regninger samt offshore-selskap. Etter rådets oppfatning synes de eldre dokumenterte korrupsjonshendelsene samt de pågående korrupsjonsetterforskningene i nyere tid å vise at det kan dreie seg om systematisk korrupsjonsbruk.

Rådet har tilskrevet Alstom tre ganger og bedt selskapet om å besvare konkrete spørsmål samt kommentere faktum i utkast til tilrådning. Alstom har svart på rådets henvendelser, og har avvist at selskapet har benyttet bestikkelser. Videre er det gjennomført en telefonkonferanse mellom rådet og CEO i Alstom, samt et møte med selskapets *compliance*-leder.

Gjennom sine svar til rådet har ledelsen i Alstom antydnet at det er selskapet som er offeret i saken, og legger dermed skylden på enkeltansatte i selskapet. Imidlertid viser de eldre korrupsjonshendelsene som rådet har vurdert, at høytstående ledere i konsernet har hatt kjennskap til bestikkelsene eller selv har vært ansvarlige for å effektivisere dem. Det at Alstom ikke selv har avdekket mislighetene og heller ikke har iverksatt gjennomgripende tiltak når ulike myndigheter har iverksatt etterforskning mot selskapet, indikerer etter rådets oppfatning et mønster hvor selskapets ledelse ikke erkjenner korrupsjon som et problem, og hvor dets *compliance*-system ikke synes egnet til å fange opp og sanksjonere slike normbrudd. Dette er særlig urovekkende når Alstom er engasjert i virksomhet i mange land der det er stor risiko for korrupsjon samtidig som de bransjer Alstom driver innenfor til dels er svært korrupsjonsutsatte.

Rådet anbefaler på dette grunnlag å utelukke Alstom fra Statens pensjonsfond utland ettersom det foreligger en uakseptabel risiko for grov korrupsjon.

¹ Heretter ”Alstom”

² Alstoms hjemmeside: <http://www.alstom.com/home/activities/index.EN.php?languageId=EN&dir=/home/activities/>

2 Hva rådet har tatt stilling til

I retningslinjene heter det i § 2, tredje ledd:

“(3) Finansdepartementet kan etter råd fra Etikkrådet utelukke selskaper fra fondets investeringsunivers der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for:

d) grov korrupsjon... ”

For det første har rådet vurdert om selskapet med høy grad av sannsynlighet har begått handlinger som utgjør grov korrupsjon. For det andre har rådet vurdert om det foreligger en uakseptabel risiko for at bruken av grov korrupsjon kommer til å fortsette i fremtiden. Begge disse vilkår må være til stede for at rådet skal tilråde uttrekk fra et selskap under korrupsjonskriteriet. Rådet har i sin første tilrådning om grov korrupsjon utdypet og konkretisert disse kriteriene.³

Rådet har lagt følgende definisjon til grunn for sine vurderinger av begrepet grov korrupsjon:

Grov korrupsjon foreligger dersom et selskap gjennom sine representanter,

a) gir eller tilbyr en fordel – eller forsøker å gjøre det – for utilbørlig å påvirke:

i) en offentlig ansatt tjenestemann i utøvelsen av offentlige plikter eller i avgjørelser som kan tilføre selskapet en fordel, eller

ii) en person i privat sektor som tar avgjørelser eller har innflytelse på avgjørelser som kan tilføre selskapet en fordel

og

b) korrupsjonshandlingene som er nevnt i bokstav a, utføres på en systematisk eller omfattende måte.

I den samlede vurderingen vil rådet legge vekt på selskapets tidligere involvering i korrupsjonshendelser, selskapets reaksjoner på korrupsjonsanklagene, selskapets *compliance*-system, samt eventuelle pågående etterforskninger og rettsprosesser mot selskapet, dets ansatte eller andre tilknyttede personer.

3 Om Alstom

Alstom ble grunnlagt i 1928 som følge av fusjonen mellom Thomson-Houston og Société Alsacienne de Constructions Mécaniques (SACM).⁴ Selskapet har i dag hovedsete i Paris i Frankrike. Alstom ble børsnotert i Paris i 1998 og var en kort periode også notert på London- og New York-børsen, men selskapet ble tatt av disse børsene i henholdsvis 2003 og 2004.⁵

³ Etikkrådets tilrådning av 15. november 2007: Siemens AG.

⁴ Den gang het selskapet Alsthom.

⁵ New York-rapport: <http://www.adrbnymellon.com/files/AC5052.pdf> London-rapport: http://www.alstom.com/pr_corp_v2/2004/20556.EN.php?languageId=EN&dir=/pr_corp_v2/2004/&idRubriqueCourante=23132

Alstom er ledende innen bransjene kraftverk og skinnetransport gjennom sine avdelinger Power Systems Sector, Power Service Sector og Transport Sector. Disse avdelingene prosjekterer, produserer og vedlikeholder en rekke produkter som brukes innenfor produksjon av elektrisk kraft. Transportavdelingen til Alstom leverer materiell og infrastruktur for jernbane og maritim transportsektor. I 2009 omsatte Alstom for 18,7 milliarder euro og hadde mer enn 96 500 ansatte i over 70 land.⁶

4 Kilder

Informasjonen som er innhentet om avsluttede korrupsjonssaker, stammer blant annet fra rettskraftige dommer, rettsdokumenter knyttet til forlik og en avgjørelse rettet mot selskapet i form av en bot og pålegg om utelukkelse fra offentlige anbudskonkurranser som følge av selskapets korrupsjonsbruk.⁷

Når det gjelder pågående korrupsjonsetterforskninger som foreløpig ikke har resultert i tiltaler eller domsavgjørelser, har rådet bygd på opplysninger som er framkommet i to kjennelser fra en føderal straffedomstol i Sveits, samt informasjon fra internasjonal presse, særlig tysk, britisk, sveitsisk og brasiliansk. I tillegg har rådet gjennomført omfattende undersøkelser for å vurdere og verifisere informasjon som har fremkommet i pressen. Dette er gjort ved å konsultere ulike kilder i Frankrike, Sveits, Mexico, Brasil og Italia.

Informasjon om selskapets *compliance*-system stammer fra Alstoms egne hjemmesider samt selskapets svar til rådet.

Sluttstreken for materialinnhenting er satt til november 2010. Kilder fremgår av fotnotene i denne tilrådingen.

5 Fakta i saken

Under dette punktet redegjøres det for de viktigste sakene hvor Alstom har vært eller er mistenkt for å være involvert i korrupsjonshandlinger.

Flere av etterforskningene og rettsavgjørelsene mot Alstom eller dets ansatte ble gjennomført og avsagt i en tid hvor den internasjonale rettslige situasjonen på korrupsjonsområdet var uklar. Tradisjonelt har det vært nasjonale forbud mot korrupsjon. Det var først i 1977 at USA som det første landet i verden vedtok en lov som forbød amerikanske statsborgere og selskaper å bestikke offentlige ansatte og politikere i *utlandet* (Foreign Corrupt Practices Act). I Europa hadde man ingen tilsvarende lover - her ble korrupsjon begått i utlandet først tatt opp som tema av OECD i 1989-90.

⁶ Alstoms hjemmeside: http://www.alstom.com/home/about_us/57865.EN.php?languageId=EN&dir=/home/about_us/

⁷ The Supreme Court of the United States, Man-Seok Cheo vs. USA, 2007.

Entscheid vom 23. September 2008, 1. Beschwerdekammer Bellinzona, Schweiz.

Entscheid vom 13. Oktober 2008, 1. Beschwerdekammer, Bellinzona Schweiz.

Tribunale Ordinario di Milano, 28. mars 2008.

Decimo Tribunal Colegiado en Material Administrativa del Primer Circuito 2008

I de senere år er det imidlertid utformet flere internasjonale konvensjoner mot korrupsjon: OECD-konvensjonen mot bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn⁸, Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon,⁹ Europarådets sivilrettslige konvensjon om korrupsjon¹⁰ og FN-konvensjonen mot korrupsjon.¹¹ Dette har medført at de fleste land i dag har innført nasjonale forbud mot bestikkelse av utenlandske offentlige ansatte. For rådets vurdering er det imidlertid av underordnet betydning under hvilke *rettslige* omstendigheter dommer er avsagt, så lenge de faktiske forhold oppfyller korrupsjonskriteriet i retningslinjene.

5.1 Tidligere etterforskninger og rettsavgjørelser

Rådet har i sin vurdering lagt vekt på rettsavgjørelser som legger til grunn at ansatte i Alstom har bestukket for å sikre selskapet kontrakter. Den første saken omhandler bestikkelser gitt av Alstom i Sør-Korea i 1992.¹² På gjerningstidspunktet var handlingen ikke forbudt etter fransk lov, men rådet tillegger likevel hendelsen en viss vekt ettersom handlingen oppfyller kriteriene etter retningslinjene og inngår i et mønster. Videre beskriver rådet en myndighetsavgjørelse fra Mexico i 2008 samt et italiensk rettsforlik fra 2008. Begge sakene gjelder bruk av bestikkelser for å sikre Alstom kontrakter.

5.1.1 Etterforskning i Sør-Korea 1995

I 1995 startet sør-koreanske statsadvokater etterforskning av mistenkelige pengeoverføringer fra Alstom til to sør-koreanske statsborgere (heretter X og Y). Gjennom vitneavhør kom det frem at [redacted] i 1992 hadde bedt X om å bistå Alstom med å finne noen som kunne påvirke den sør-koreanske regjeringen slik at selskapet fikk en kontrakt på å levere høyhastighetstog til et nasjonalt hurtigtogsystem.¹³ [redacted] skal ha møtt X og Y på et hotell i Seoul og bedt dem om å påvirke regjeringsrepresentanter slik at Alstom ble tildelt togkontrakten. Som motytelse skal X og Y ha blitt lovet én prosent i kommisjon av den samlede kontraktsummen forutsatt at Alstom faktisk ble tildelt kontrakten. X og Y skal ha akseptert Alstoms tilbud. Samme måned skal X ha møtt [redacted] i Sør-Korea, som også var medlem av nasjonalforsamlingen, og bedt vedkommende om å bruke sin innflytelse slik at Alstom ble tildelt togkontrakten.¹⁴

14. juni 1994 ble Alstom valgt som kontraktør for togprosjektet, og i samsvar med avtalen skal Alstom ha overført ca. 11 millioner USD til en konto tilhørende X i Hong Kong.¹⁵ X skal deretter ha betalt [redacted] 400 millioner WSK (Sør-koreanske won) i

⁸ OECD-konvensjonen mot bestikkelse av utenlandske offentlige tjenestemenn av 21. november 1997.

⁹ Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon av 27. januar 1999.

¹⁰ Europarådets sivilrettslige konvensjon om korrupsjon av 4. november 1999.

¹¹ FN-konvensjonen mot korrupsjon av 31. oktober 2003.

¹² Informasjonen bygger på en dom avsagt av United States District Court for the Central District of California Western Division. Case No. CV 06-01544-RGK (MLG) "*In the matter of the extradition of [redacted] a fugitive from the republic of Korea. October 10th 2006.*" Dommen tar primært stilling til en sør-koreansk utleveringsbegjæring, men beskriver samtidig hvordan Alstom gjennom bestikkelser sikret seg togkontrakten.

¹³ The Guardian, 16/5/00. "Scandals Darken Korean Summit"

[redacted] var per desember 2001 ansatt hos Alstom:
http://pagesperso-orange.fr/france-coree/economie/coree2001_cfcel1210.htm

¹⁴ United States District Court for the Central District of California Western Division. Case No. CV 06-01544-RGK (MLG) "*In the matter of the extradition of [redacted] a fugitive from the republic of Korea. October 10th 2006*", side 4.

¹⁵ 11.292.802 USD

motytelse for å utøve politisk innflytelse på vegne av Alstom.¹⁶ Under koreansk straffelov utgjør denne handlingen, å ta imot penger fra et selskap for å drive lobbyvirksomhet ovenfor offentlige tjenestemenn, en ulovlig handling.¹⁷

Ifølge det sør-koreanske statsaktoratet ble etterforskningen av denne saken likevel henlagt i 1996 fordi X betalte en politileder, daværende [redacted] 80 000 USD i bestikkelser. I 1998 gjenåpnet imidlertid statsaktoratet i Sør-Korea etterforskningen av Alstoms overføringer til X og Y. X flyktet til USA i 1999, men ble begjært utlevert av sør-koreanske myndigheter.

United States District Court of California som behandlet utleveringsbegjæringen, fastslår følgende:

*"There is ample information provided by Korea to support a reasonable belief that X accepted money from Alstom¹⁸ in violation of Korean law. Y testified that she and X met with Alstom where they were promised money in exchange for lobbying government officials for the rail contract. Y further testified that she and X approached Z about exerting his influence on behalf of Alstom. A few months after Alstom was awarded the contract, Alstom transferred approximately 11 000 000 USD into X's account. Alstom [redacted] confirmed that Alstom paid X in exchange for his lobbying efforts. In addition, Korea has provided copies of the bank records which show Alstom's transfer of money to X's Hong Kong account, and X's subsequent transfer of money to Y's Hong Kong account. Thus, this Court finds that probable cause exists to believe that X is guilty of the first offence charged."*¹⁹[Rådets uthevelse]

Basert på dette grunnlag finner rådet det overveiende sannsynlig at de omtalte hendelsene fant sted slik som overfor omtalt.

5.1.2 Avgjørelse fra Décimo Tribunal Colegiado en Material Administrativa del Primer Circuito 2008

I desember 2005 offentliggjorde meksikanske myndigheter en pressemelding hvor det fremgikk at Alstom i juli 2004 var ilagt en bot tilsvarende 31 000 USD av det meksikanske departementet for offentlige tjenester.²⁰ Som en videre del av avgjørelsen ble det fastslått at selskapet skulle utelukkes fra offentlige anbud i Mexico i 2 år. Det ble ikke tatt ut strafferettslig tiltale mot selskapet eller mot noen av dets ansatte. Alstom anket avgjørelsen en rekke ganger, men 29. august 2008 opprettholdt *Décimo Tribunal Colegiado en Material Administrativa del Primer Circuito* avgjørelsen til *Secretaria de la Función Pública* av 11. juli 2007 om å bøtelegge Alstom og

¹⁶ 100 WSK = 0,48 NOK

¹⁷ Den sør-koreanske loven sier følgende: "Any person who receives, demands or promises any money or interest in connection with a mediation of matters belonging to the duties of the public official, shall be punished...".

¹⁸ Alstom het på den tiden Alsthom.

¹⁹ United States District Court for the Central District of California Western Division. Case No. CV 06-01544-RGK (MLG) "*In the matter of the extradition of [redacted] a fugitive from the republic of Korea. October 10th 2006*, side 18. [redacted] ble pågrepet av amerikansk politi i 2006, da sør-koreansk politi hadde utstedt arrestordre. [redacted] påropte seg lov om "*Protection of Personal Liberty*" mot avgjørelsen om utlevering og ble til slutt løslatt i USA. Den sør-koreanske arrestordren mot [redacted] ble utvidet til 2010. [redacted] døde imidlertid i USA i desember 2009, og den 2. februar 2010 henla sør-koreansk statsaktorat saken med begrunnelsen "*no prosecution right is established*".

²⁰ Alstom årsrapport 2003-2004, s. 196: The Mexican Ministry of the Public Services.

utelukke dem fra offentlige anbud i to år.²¹ Det er imidlertid uklart om myndighetstiltakene ble håndhevet, ettersom Alstom i sitt svar til rådet bestrider at selskapet ble ilagt noen bot eller ble utelukket fra offentlige anbud i denne forbindelse. Bakgrunnen for myndighetenes avgjørelse var at Alstom i 2001 skal ha betalt 653 000 USD til to toppledere i selskapet *Light and Power Center* (LFC-Luz y Fuerza Centro) for å sikre Alstom to kontrakter verdt 5,7 millioner USD i Mexico.

Selskapet har ovenfor rådet bekreftet at tre ansatte ble avskjediget som følge av hendelsen og at sveitsiske myndigheter etterforsket saken. Alstom avdekket ikke selv korrupsjonen, men iverksatte intern granskning og samarbeidet med statsaktoratet etter at selskapet ble gjort kjent med forholdet. Rådet legger dermed til grunn at hendelsen fant sted slik som overfor omtalt.

5.1.3 Rettsforlik inngått i Italia 2008

Den 28. mars 2008 ble det ved *Tribunale Ordinario di Milano* inngått et såkalt ”patteggiamento-forlik” mellom italienske myndigheter og Alstom. Italiensk straffeprosess åpner opp for denne spesielle prosedyren forutsatt at det foreligger en forliksavtale mellom partene med hensyn til både saksbehandling og straffeutmåling, hvor sistnevnte ikke må overstige to år.²² Retten fant det bevist at fire ledere i Alstom i 2001 hadde bestukket to offentlig ansatte i det halvstatlige italienske selskapet Enel for å sikre Alstom det såkalte *Sulcis*-anbudet. De ansatte ble idømt betinget fengsel på mellom 9 og 11 måneder, og to av Alstoms heleide datterselskap ble ilagt bøter. Av avgjørelsen fremkommer det blant annet at bestikkelsene gikk via Alstom Prom i Sveits. En revisjon hadde avslørt at Alstom og Siemens hadde overført rundt seks millioner USD til utenlandske bankkontoer tilhørende to Enel-ansatte for å sikre seg underkontraktøravtaler hos Enel. Siemens ble på grunnlag av dette utelukket fra offentlige anbud i Italia i 2004.²³ Alstom ble varslet om etterforskningen i april 2003, og skal ha iverksatt en intern granskning av forholdet.²⁴

Dokumentene tilknyttet rettsforliket viser at retten fant det bevist at ansatte i Alstom benyttet en fiktiv konsulentkontrakt for å skjule en bestikkelse som utgjorde to prosent av den totale kontraktsummen. Den fiktive konsulentkontrakten ble inngått av Alstom-gruppens [redacted] og en mellommann i Dubai.²⁵ Deretter ble [redacted], som også var [redacted], enig med [redacted] i Enel om tildelingen av anbudet, samt bestikkelsens størrelse. Daværende [redacted] i Alstom-gruppen underskrev den fiktive konsulentkontrakten. Under rettsforhandlingene tilstod mellommannen fra Dubai at hans kontoer i Sveits ble benyttet av Alstom for å skjule bestikkelser. Han ble ilagt en bot på 116 000 EUR. Det endelige forliket innebar at Alstom Power Inc. og Alstom Prom Ltd. betalte bøter på 240 000 EUR hver for den

²¹ Secretaria de la funcion publica, SFP, No. 068/2005 “La SFP inhabilita a Areva T&D S.A. de C.V., por infringir la ley en material de adquisiciones”.

Sudanese Online:

<http://www.sudaneseonline.com/cgi-bin/sdb/2bb.cgi?seq=msg&board=95&msg=1091181942&func=threadedview>
EIRIS, Research briefing, September 2005:

<http://www.eiris.org/files/research%20publications/corporatecodesofbusinessethicsep05.pdf>

²² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001C0187:EN:HTML#Footref33>

²³ Alstom årsrapport 2003-2004, s. 196. (Investigation by the Prosecutor of Milan) National Defence Magazine, august 2006, av Fred Shaheen og Kara Bombach: “Anti-bribery enforcement on the increase overseas”.

<http://www.nationaldefensemagazine.org/archive/2006/August/Pages/EthicsCorner2915.aspx>

Shana Online, 27. juli 2003: <http://www.shana.ir/newsprint.aspx?newsid=1698&lang=en>

Transparency International Progress Report 2008 s. 25.

http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/4th_oecd_progress_report

²⁴ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

²⁵ Corporate Foreign Policy, 1.april 2010: <http://corporateforeignpolicy.com/china/corporate-foreign-policy-scrutinized-by-bribery>

administrative ulovligheten i å ikke ha innført styrings- og organisasjonsmodeller som er egnet til å forhindre bruk av bestikkelser.

Basert på domstolens vurdering, legger rådet til grunn at hendelsen fant sted slik som overfor beskrevet.

5.1.4 Oppsummering av tidligere saker

Til tross for at det ikke foreligger noen strafferettslige domfellellser av Alstom-ansatte i Sør-Korea, Mexico og Italia-saken, viser faktum i sakene at det er sannsynlig at ansatte på ulike vis har benyttet bestikkelser for å sikre selskapet kontrakter. Dette kommer i Sør-Korea saken frem gjennom den amerikanske dommerens konstatering av at det foreligger "probable cause"²⁶ for at handlingen fant sted. Vurderingen bygger på [redacted] tilståelse om korrupsjonsbruk samt dokumenter som viser de tilknyttede banktransaksjonene. Det er viktig å påpeke at det i 1992 ikke forelå noe forbud, verken i Frankrike eller andre europeiske land, mot å bestikke utenlandske offentlige tjenestemenn. Slike handlinger ble først kriminalisert ved ratifiseringen av OECD-konvensjonen mot korrupsjon, og det skjedde i Frankrike i 2000.²⁷ Hendelsen i Mexico og Italia var dermed kriminalisert på tidspunktet de ble gjennomført. I Mexico-saken fant meksikanske myndigheter det bevist at Alstom-ansatte hadde benyttet bestikkelser, noe som resulterte i en administrativ beslutning om at selskapet skulle utelukkes fra offentlige anbud og betale en bot. Kun i Italia-saken, under en såkalt "Patteggiamento"-prosedyre, ble Alstom-ansatte holdt ansvarlige i henhold til strafferettslige bestemmelser for bruk av bestikkelser.

5.2 Pågående etterforskninger

I 2007 innledet sveitsiske, franske og brasilianske statsaktorat etterforskning av Alstom i forbindelse med mistanke om korrupsjon. Etterforskningene er pågående. I oktober 2009 iverksatte polske myndigheter etterforskning av en offentlig ansatt i Warszawa som skal ha mottatt bestikkelser fra Alstom i perioden 1998 til 2002²⁸. Videre åpnet britiske myndigheter ved Serious Fraud Office (SFO) etterforskning av Alstoms avdelinger i England i mars 2010. I mai 2010 tok det sveitsiske statsaktoratet ut tiltale mot en angivelig mellommann for hvitvasking av penger og medvirkning til korrupsjon på vegne av Alstom.²⁹ Videre ble et av Alstoms datterselskap i oktober 2010 formelt siktet av franske myndigheter for å ha bestukket i forbindelse med virksomhet i Zambia. Verdensbanken og den europeiske investeringsbanken har iverksatt etterforskning av det samme forholdet.³⁰

I det følgende beskrives statsaktoratenes mistanker på grunnlag av to kjennelser fra en sveitsisk straffedomstol, samt fra informasjon fremkommet i internasjonal presse. Utover dette har rådet konsultert kilder i Frankrike, Sveits, Italia, Brasil og Mexico for å vurdere og verifisere informasjonen som er fremkommet i media.

²⁶ Skjellig grunn.

²⁷ OECD rapport om Frankrike: <http://www.oecd.org/dataoecd/24/50/2076560.pdf>

²⁸ The News: "Polish-Swiss team probes Warsaw metro-gate corruption case". 25. Februar 2010.

²⁹ Det sveitsiske statsaktoratets pressemelding:

<http://www.ba.admin.ch/ba/de/home/dokumentation/medienmitteilungen/2010/2010-05-06.html>

³⁰ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

5.2.1 Etterforskning i Sveits, Frankrike og Brasil

I forbindelse med et granskningsoppdrag av *Tempus Privatbank AG* for den sveitsiske bankkommisjonen³¹ oppdaget revisorer fra *KPMG Fides Peat* dokumenter som skal ha vist at 20 millioner USD ble utbetalt fra Alstom til postboksselskaper i Sveits og Liechtenstein. Beløpene skal ha blitt overført til Alstoms' [redacted] i blant annet Singapore, Indonesia, Venezuela og Brasil, hvor de [redacted] tok ut beløpene i 100-dollar sedler.³² Dokumentene som beskrev transaksjonene, var håndskrevne, noe som fikk revisorene til å mistenke at det dreide seg om korrupsjon.³³

Den sveitsiske etterforskningen ble innstilt i 2006, men ble tatt opp igjen i 2007 fordi det ble avdekket nye indisier i forbindelse med etterforskningen av en sveitsisk statsborger, tidligere [redacted] hos ovennevnte *Tempus Privatbank AG*. På bakgrunn av de nye indisiene igangsatte det sveitsiske statsaktoratet etterforskning i november 2007, samtidig som det ba det franske og det brasilianske statsaktoratet om rettslig bistand.³⁴ Det sveitsiske statsaktoratet mistenker personer med tilknytning til Alstom for økonomisk utroskap, korrupsjon og hvitvasking.³⁵ I mai 2010 tok det sveitsiske statsaktoratet ut tiltale mot en angivelig mellommann for hvitvasking av penger og medvirkning til korrupsjon på vegne av Alstom.³⁶ Rettssaken var berammet til 11. november 2010, men ble av prosessuelle årsaker utsatt inntil videre.³⁷

Den sveitsiske etterforskningen skal relatere seg til tre forhold:³⁸

- For det første mistenker etterforskerne franskmenn med tilknytning til Alstom for å ha bestukket utenlandske offentlig ansatte i forbindelse med infrastrukturprosjekt i Sør-Amerika og Asia. Disse undersøkelsene foregår i samarbeid med Brasil og omhandler korrupsjonshandlinger fra 1998 til 2003. Franske etterforskere var også involvert i denne delen av etterforskningen.
- Den andre delen av etterforskningen er rettet mot en sveitsisk statsborger, som delvis skal ha vært involvert i disse handlingene som mellommann.³⁹
- Den tredje delen av etterforskningen er rettet mot Alstom Prom AG i Sveits. Den 21. august 2008 gjennomførte sveitsisk politi razziaer i flere av deres lokaler og satte tidligere Alstom-ansatte i varetekt. Ifølge statsaktoratets pressemelding er en av de mistenkte en tidligere

³¹ Eidgenössische Bankenkommision.

³² Transparency International Progress Report 2008, s. 39.

http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/4th_oecd_progress_report

³³ Wall Street Journal, "French firm scrutinized in global bribe probe" av David Crawford 7. mai 2008.

³⁴ Herald tribune: "Swiss judge says Alstom investigation almost complete" av Bradley S. Klapper, 23. juni 2008.
<http://www.offnews.info/verArticulo.php?contenidoID=11027>

³⁵ Det sveitsiske statsaktoratets pressemelding:

<http://www.ba.admin.ch/ba/de/home/dokumentation/medienmitteilungen/2008/2008-08-22.html>

³⁶ Det sveitsiske statsaktoratets pressemelding:

<http://www.ba.admin.ch/ba/de/home/dokumentation/medienmitteilungen/2010/2010-05-06.html>

³⁷ Pressemelding fra domstolen i Bellinzona, Sveits, 4. november 2010:

http://www.bstger.ch/scheda_comunicato.asp?id=67&idL=de

³⁸ Transparency International Sveits:

http://www.transparency.ch/de/aktuelles_schweiz/meldungen/2008_09_30_Alstom.php?navanchor=

³⁹ Tidligere [redacted] hos Tempus Privat Bank AG.

██████████ i selskapet.⁴⁰ Statsaktoratet mistenker at ansatte i selskapet eller personer med tilknytning til selskapet har bestukket siden år 2000.⁴¹

I en sveitsisk kjennelse fra 23. september 2008 fremkommer det sveitsiske statsaktoratets mistanker mot Alstom, nemlig at selskapet skal ha kanalisert penger øremerket til bestikklser gjennom *Alstom Prom AG* i Sveits.⁴² Ifølge flere medier skal etterforskningen ha avdekket at korrupsjonen omfatter flere hundre millioner dollar som skal ha gått til personer i Asia og Sør-Amerika fra 1995 og minst frem til 2006 for å sikre Alstom kontrakter i blant annet Brasil, Venezuela, Singapore og Indonesia.⁴³ Beløpene skal ha blitt satt inn i postboksselskap i blant annet Sveits, USA, Singapore, Hong Kong, Bahrain, Thailand og Liechtenstein. Slike postboksselskap kan fungere som formidler av pengetransaksjoner uten selv å ha egne aktiva eller virksomhet. Selskapene er ikke i seg selv ulovlige, men de er godt egnet til å skjule mistenkelige pengeoverføringer, særlig dersom de er lokalisert i lukkede jurisdiksjoner med manglende åpenhet rundt finansielle forhold.⁴⁴

Av *KPMG Fides Peats* granskningsrapport og statsaktoratets pressemelding fremgår det at Alstom skal ha benyttet mellommenn, blant annet en sveitsisk statsborger, for å foreta de nevnte transaksjonene.⁴⁵ Etter at bestikklser av utenlandske offentlige tjenestemenn ble forbudt i Frankrike i 2000, skal Alstom det påfølgende året ha engasjert den sveitsiske statsborgeren for å opprette postboksselskaper for selskapet, samt for å administrere selskapets hemmelige kontoer. I 2001 skal den sveitsiske mellommannen ha overført 12 millioner dollar fra Alstom til ulike postboksselskap, i 2002 1,5 millioner, og i 2003 800 000 dollar. Han skal ha mottatt en kommisjon på to prosent.⁴⁶

Franske statsadvokater mistenkte Alstom for å ha bestukket utenlandske offentlige tjenestemenn i perioden 1995 til 2003. Alstom sluttet seg i 2008 til etterforskningen som sivil part, da selskapet mente at det var begått underslag og at selskapet derfor var blitt påført et tap. Fransk politi avhørte blant annet en tidligere rådgiver for Alstom i forbindelse med mistanke om korrupsjon i Sør-Amerika og Asia.⁴⁷ I et intervju med Wall Street Journal skal rådgiveren ha sagt at han kun gjorde

⁴⁰ Schweizerische Eidgenossenschaft, "Hausdurchsuchungen bei Alstom Prom AG" Medienmitteilungen, BA, 22.08.2008: <http://www.ba.admin.ch/ba/de/home/dokumentation/medienmitteilungen/2008/2008-08-22.html>
Wall Street Journal, "Swiss prosecutors widen probe of Alstom payments":
<http://online.wsj.com/article/SB122126539807730749.html>

⁴¹ Handelsblatt, "Alstom fühlt sich zu unrecht beschuldigt":
<http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/alstom-fuehlt-sich-zu-unrecht-beschuldigt%3B2047352>
Wall Street Journal, "Swiss prosecutors widen probe of Alstom payments":
<http://online.wsj.com/article/SB122126539807730749.html>

Transparency International Sveits:
http://www.transparency.ch/de/aktuelles/meldungen/2008_10_30_Alstom_Hoehe_Schmiergelder.PHP

⁴² Schweizerische Eidgenossenschaft, "Hausdurchsuchungen bei Alstom Prom AG" Medienmitteilungen, BA, 22.08.2008.

⁴³ Süddeutsche Zeitung: „Korruption –passt schon“: <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/artikel/244/173728/>
The New York Times, "Alstom asserts it was victim of corruption":
<http://www.ihf.com/articles/2008/05/16/business/alstom.php>

⁴⁴ Såkalte skatteparadis.

⁴⁵ Det sveitsiske statsaktoratets pressemelding:
<http://www.ba.admin.ch/ba/de/home/dokumentation/medienmitteilungen/2010/2010-05-06.html>

⁴⁶ Wall Street Journal, "Swiss prosecutors widen probe of Alstom payments" av David Crawford, 13. september 2008:
<http://online.wsj.com/article/SB122126539807730749.html>

⁴⁷ The New York Times: "Alstom asserts it was victim of corruption":
<http://www.ihf.com/articles/2008/05/16/business/alstom.php>
Financial Times, "SFO quizzes ██████████ in graft probe" 24. mars 2010:
<http://www.ft.com/cms/s/0/47cddb54-372f-11df-b542-00144feabdc0.html>

jobben sin; *"I never took a cent for myself. I didn't think the transactions were illegal, because they were done to get civil-engineering contracts around the world."*⁴⁸ Rådgiveren skal videre ha forklart at han trodde betalingene var lovlige ettersom de ble beordret av seniorledere i Alstom.⁴⁹ Under avhør skal rådgiveren ha fortalt om en konto ved navn *"Zurich"* i BNP Paribas' sveitsiske datterselskap som han administrerte på vegne av Alstom. Kontoen skal ha vært en del av en hel kjede med kontoer og postboksselskaper satt opp for Alstom i Liechtenstein, Sveits, USA, Singapore, Hong Kong, Bahrain og Thailand for å skjule bestikkelser. Rådgiveren skal videre ha forklart at det i 1999 ble overført 1,8 millioner dollar via et slikt postboksselskap ved navn *Janus Holding*.⁵⁰ Alstom opplyser i sitt svar til rådet at den delen av den franske etterforskningen som var relatert til den sveitsiske mellommannen, ble henlagt av det franske statsaktoratet i oktober 2009 som følge av bevisenes stilling.⁵¹ Etter det rådet er gjort kjent med, pågår det fremdeles en etterforskning av Alstom i Frankrike og det er tatt ut siktelse mot et av Alstoms datterselskap.

I oktober 2008 ble det i sammenheng med den sveitsiske etterforskningen av Alstom Prom AG avsagt nok en kjennelse ved den føderale straffedomstolen i Bellinzona, Sveits. Kjennelsen godkjente en utleveringsbegjæring av Alstoms beslaglagte dokumenter. Alstom krevde at dokumentene som ble beslaglagt under razziaen i deres lokaler i mai, skulle utleveres. Ifølge statsaktoratet viste dokumentene utbetalinger foretatt av Alstom til konsulenter som ikke leverte noen form for etterprøvbare motytelse. Alstoms anførsler for å få dokumentene utlevert, var hensynet til selskapets løpende drift: Dokumentene var nødvendige for å fortsette å betale konsulentene. Statsaktoratets anførsler for å beslaglegge dokumentene fremgår av kjennelsen, nemlig at de mistenker ansatte i Alstom for å ha operert med fiktive konsulentoppdrag siden 2000. Alstom skal årlig ha overført 70 millioner CHF (sveitsiske frank) til konsulenter.⁵² Samlet sett utgjør dette over 500 millioner CHF i perioden statsaktoratet etterforsker. Det fremgår av kjennelsen at en stor del av betalingene betegnes som mistenkelige, ettersom konsulentene ikke har ytt noen form for mottjeneste.⁵³ Flere millioner skal ha gått til utenlandske funksjonærer for å sikre selskapet store oppdrag i blant annet Italia, Zambia og Mexico. I tilfellet knyttet til Zambia skal en million euro ha gått via et postboksselskap til en minister i Zambia.⁵⁴ Et av Alstoms datterselskap er nå siktet for bestikkelser i forbindelse med virksomhet i Zambia. Verdensbanken og den europeiske investeringsbanken er også involvert i etterforskningen av forholdet.

I mai 2008 bekreftet føderale myndigheter i Brasil ovenfor brasiliansk presse at de etterforsker Alstom.⁵⁵ Det er to pågående etterforskninger: en strafferettslig etterforskning på føderalt nivå og en sivilrettslig etterforskning på statlig nivå i Sao Paulo. Etterforskerne gransker 139 kontrakter Alstom inngikk med myndighetene i Sao Paulo til en verdi på 4,6 milliarder USD. Politiet har blant annet gransket kontoutskrifter som skal ha vist at en av Alstoms' konsulenter i Brasil mellom 1998 og 2001 skal ha mottatt 1,4 millioner USD via en sveitsisk konto tilhørende et selskap han

⁴⁸ Wall Street Journal, *"Alstom being scrutinized in global bribe investigation"* av David Crawford: <http://www.livemint.com/2008/05/06175447/Alstom-being-scrutinized-in-gl.html?atype=tp>

⁴⁹ Wall Street Journal, David Crawford gjengitt hos Transparency International: <http://www.ti.or.id/en/news/8/tahun/2008/bulan/05/tanggal/06/id/2937/>

⁵⁰ TagesAnzeiger, 6. mai [redacted] *in Fall Alstom verstrickt*".

⁵¹ Alstoms svar til rådet, 4. januar 2010.

⁵² Etter dagens kurs vil det utgjøre 389.221.000 NOK.

⁵³ Entscheid vom 13. Oktober 2008, 1. Beschwerdekammer, Bellinzona Schweiz, punkt 3.

⁵⁴ Entscheid vom 13. Oktober 2008, 1. Beschwerdekammer, Bellinzona Schweiz, Entscheid vom 23. September 2008, 1. Beschwerdekammer Bellinzona, Schweiz. Tagesanzeiger, 28. oktober 2008: *"Alstom: 500 Millionen Schmiergeld?"*

⁵⁵ Maktoob Business, *"Businessman alleges Alstom paid bribes for Brazil project: report"*, 29. mai 2008: <http://business.maktoob.com/NewsDetails-20070423154838-Businessman-alleges-Alstom-paid-bribes-for-Brazil-project-report.htm>

kontrollerer. I april 2009 ble det rapportert at statsaktoratet i Sao Paulo hadde henlagt tre av 29 saker åpnet mot Alstom i 2008.⁵⁶

5.2.2 Etterforskning i Storbritannia og Polen

Etter en seks måneder lang etterforskning av Alstom, gjennomførte Serious Fraud Office (SFO) og britisk politi i mars 2010 Storbritannias hittil største korrupsjonsransking. 150 tjenestemenn foretok en tre dagers ransaking i fem av Alstom sine lokaler i Storbritannia. Alstoms [redacted] og [redacted] ble pågrepet og avhørt grunnet mistanke om bestikkelser for å sikre selskapet transport- og energikontrakter i Afrika og Midtøsten. De mistenkte ble senere løslatt. I flere medier er det rapportert at det dreier seg om 90 millioner GBP som skal ha blitt sluset ut fra Alstoms avdelinger i Storbritannia og Sveits. SFO startet etterforskningen av korrupsjon, hvitvasking og forfalskning av regnskap etter henvendelse fra statsaktoratet i Sveits.⁵⁷

I oktober 2009 innledet polsk politi etterforskning av en offentlig tjenestemann i Warszawa grunnet mistanke om korrupsjon. Han skal ha mottatt bestikkelser fra Alstom for å tildele selskapet en metrokontrakt til en verdi på 105 millioner euro i 1998.⁵⁸

5.2.3 Oppsummering av etterforskninger

Etterforskningene som nå er innledet i Sveits og Storbritannia, gjelder omfattende forhold, både med henblikk på beløpenes størrelse og antall land som er involvert. Statsaktoratene mistenker at selskapets avdelinger både i Sveits og Storbritannia er blitt brukt i forbindelse med utbetalinger av bestikkelser. Foreløpig har det sveitsiske statsaktoratet tatt ut tiltalebeslutning mot en av Alstoms angivelige mellommenn i Sveits. Det er uvisst om og eventuelt når statsaktoratet tar ut ytterligere tiltaler. Etterforskningen i Storbritannia er fremdeles i oppstartsfasen og det vil ta tid før det eventuelt tas ut tiltalebeslutninger. Etterforskningene i Brasil og Polen er rettet mot nasjonale borgere som angivelig skal ha mottatt bestikkelser fra Alstom. Etterforskningen i Frankrike er blant annet rettet mot Alstoms datterselskap, og det ble i oktober 2010 tatt ut formell siktelse. Selskapet har bekreftet etterforskningen i Sveits, Brasil, Storbritannia og Frankrike, men har foreløpig ikke kommentert etterforskningen i Polen.

6 Alstoms reaksjoner på anklagene

Selskapets reaksjoner på korrupsjonshendelser og anklager er av interesse for rådet, da disse reflekterer selskapsledelsens holdning til korrupsjon. Reaksjonene vil inngå som et av flere element i vurderingen om det foreligger fremtidig risiko for fortsatt grov korrupsjon.

I 2006 kommenterte Alstoms leder i Mexico, Alain Toubiana, korrupsjonssaken i Mexico i en rapport til det amerikanske kredittilsynet:

"Alstom is fully committed to the strict compliance of the laws of Mexico and we take the resolution very seriously and with much preoccupation. From the moment the facts were reported in 2001, through the support in the investigation process, Alstom has collaborated in full openness with the authorities. Alstom is examining the order of the Ministry and confirms its intention to look

⁵⁶ Journal Extras Alagoas, 29. april 2009.

⁵⁷ SFO pressemelding: <http://www.sfo.gov.uk/press-room/latest-press-releases/press-releases-2010/directors-of-alstom-arrested-in-corruption-investigation-following-raids-on-nine-properties.aspx>

⁵⁸ The New York Times, 29. mars 2010 "Alstom at center of web of bribery inquiries"

*positively to the continuity of its operations in the fields of energy and transportation that we believe are essential for attaining the infrastructure development that the country needs".*⁵⁹

Alstom avskjediget like etterpå tre ansatte, herunder selskapets [REDACTED] som var ansvarlige for bestikkelsene. I tillegg til å gjennomføre en intern granskning av saken, skal ledelsen ha samarbeidet med meksikanske myndigheter og det sveitsiske statsaktoret.⁶⁰ Alstom anket likevel den meksikanske avgjørelsen om utelukkelse fra offentlige anbud en rekke ganger før den ble endelig stadfestet i 2008.⁶¹

Rettsforliket i Milano i 2008, hvor fire Alstom-ansatte ble funnet skyldige i korrupsjon, ble av Alstom omtalt som et forlik som ikke angikk ” *bribery, but (...) mistakes in the contract process....* ”⁶²

Den italienske dommeren påpeker imidlertid følgende i forliksdokumentet:

‘...in particular, the examination of the case documents, also regarding the factors that are to be assessed at this stage, shows numerous and deliberate incidents of corruption related to the awards and control of public tenders regarding the supply of equipment, machinery and components necessary for the construction of electric power plants.

*In view of this, with regard to the factors presented to the judge in the present case, it is evident that the verdict cannot be acquittal under section 129 of the Criminal Justice Act, considering everything that has come to light through all the documents in this case, especially what is shown by the investigation abroad, more specifically regarding bank statements, wire tapping and the analysis of the seized documents, **in addition to the statements made by the individuals involved, who, in a large number and to a great extent, have admitted responsibility for what will very briefly be presented in the following...***⁶³ [Rådets uthevnin

Selskapet har i sitt svar til rådet påpekt viktigheten av at ingen av de tiltalte innrømmet skyld for forholdet og at de innehadde viktige stillinger i selskapet.

“(...) we reiterate that neither Mr. X who was our [REDACTED] and therefore held to a very high standard of care of supervision nor Mr. Y ever accepted guilt nor would they ever had accepted the sentences handed out had they believed that the Patteggiamento procedure could be equated with a plea of guilty to corruption.”

Av forliksdokumentet fremgår det likevel følgende under tiltalepunktet mot Y:

*‘... once more it needs to be emphasized that the defendant during the procedures has behaved correctly, **acknowledged his responsibility** and provided the prosecuting authority with an **important contribution** as regards the **investigation and the establishment of other defendants**’*

⁵⁹ Securities and Exchange Commission: <http://www.secinfo.com/dsVs4.147.htm>

⁶⁰ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

⁶¹ Transparency International OECD progress report 2008:

http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/4th_oecd_progress_report

⁶² New York Times, 29. mars 2010, ”Alstom at center of web of bribery inquiry.s”

⁶³ Tribunale ordinario di Milano, 28 March 2008, s. 23.

*responsibilities, something that justifies the admission of mitigation to the extent indicated above.*⁶⁴ [Rådets uthevning]

Forhørsretten i Milano la vekt på at Y erkjente ansvar for handlingen og bistod med oppklaringen av de andre tiltaltes ansvarsforhold i samme sak. Y ble holdt ansvarlig etter bestemmelser i den italienske straffeloven og ble ilagt betinget fengsel i 11 måneder.

Når det gjelder korrupsjonsanklagene i Frankrike, Brasil og Sveits, bekreftet Alstom i august 2008 at franske statsadvokater hadde gjennomført en ransaking i deres lokaler i Paris, men at Alstom ikke hadde status som mistenkt i saken og at de samarbeidet med de franske etterforskerne. Patrick Kron, CEO og styreleder i Alstom, uttalte at det dreide seg om gamle forhold fra 1990-tallet som han ikke har noen kjennskap til.⁶⁵ Han har påpekt at selskapet ser seg som *"et offer for tidligere ansattes ulovlige handlinger"*⁶⁶ og har videre uttalt:

*„Jeg kjenner ikke til noen betalinger som kunne være i strid med internasjonale regler. Som jeg allerede har påpekt, går jeg ut fra at vårt selskap driver virksomhet i overensstemmelse med internasjonale handelsregler. Jeg har iverksatt alle mulige tiltak og kommer til å iverksette alle mulige tiltak, for å påse at våre prosesser er godt utviklet og at våre kontrollsystemer beskytter oss mot alle mulige brudd.“*⁶⁷

I forbindelse med de pågående etterforskningene i Sveits har Alstoms pressetalsmann Philippe Kasse tilbakevist alle anklager, og han har presisert at det mangler ethvert bevis for anklagene.⁶⁸ Alstom har videre bekreftet at selskapet gjennomførte en intern granskning av korrupsjonsanklagene i forbindelse med etterforskningene i Sveits, Frankrike og Brasil. Det skal imidlertid ikke ha blitt avdekket noen klanderverdige forhold.⁶⁹

Ifølge tidsskriftet *der Spiegel* i 2008 skal en pressetalsmann fra Alstom ha påpekt at Alstom har endret sin bedriftskultur så drastisk de siste årene, at alle ansatte som hadde ledende stillinger i den aktuelle perioden, nå har forlatt selskapet.⁷⁰ Rådet har imidlertid fått bekreftet av Alstom at en av lederne som ble ilagt betinget fengsel i Milano for bruk av bestikkelser, arbeidet som [redacted] i avdelingen [redacted] ved Alstoms hovedkvarter i Paris frem til medio 2010.

I september 2008 varslet Alstom at selskapet ville saksøke en journalist i *Wall Street Journal* som hadde skrevet om sveitsernes etterforskning av korrupsjonsanklagene mot selskapet. Alstoms anførsel var at artiklene utgjorde *"libel and not respecting the presumption of innocence."*⁷¹ I tillegg varslet Alstom at de *"are studying legal recourse against the publication of privileged*

⁶⁴ Tribunale ordinario di Milano, 28 March 2008, s. 27.

⁶⁵ Handelsblatt, *"Alstom fühlt sich zu unrecht beschuldigt"*:

<http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/alstom-fuehlt-sich-zu-unrecht-beschuldigt%3B2047352>

⁶⁶ Se fotnote 65.

⁶⁷ Uoffisiell oversettelse. Handelsblatt, *"Ich vergleiche uns nicht mit Siemens"*:

<http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/ich-vergleiche-uns-nicht-mit-siemens;2047338>

⁶⁸ Se fotnote 67.

⁶⁹ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

The Financial Times, *"SFO quizzes Alstom [redacted] in graft probe"* 24. mars 2010:

<http://www.ft.com/cms/s/0/47cddb54-372f-11df-b542-00144feabdc0.html>

⁷⁰ Der Spiegel 20/2008 s. 82 (10. mai 2008) *"Alstom will aufklären"*.

⁷¹ Offnews, *"French firm scrutinized in global bribe probe"*:

<http://www.offnews.info/verArticulo.php?contenidoID=11027>

information related to an ongoing judicial investigation in Switzerland."⁷² I september 2009 ble journalisten innkalt til høring ved domstolen i Paris hvor han ble informert om at han hadde status som mistenkt i saken. Fransk politi etterforsker ikke forholdet og vil la selskapet fremlegge bevis mot journalisten.

Alstom har bekreftet de nylige ransakelsene i Storbritannia og har påpekt at de samarbeider tett med etterforskerne. Samtidig har selskapet presisert at etterforskningen ikke er rettet mot morselskapet i Frankrike. Alstom skal ha gjennomført en intern granskning.

Etterforskningen som er igangsatt i Polen, er ikke blitt bekreftet av selskapet.

På selskapets generalforsamling i mai 2008, et halvt år etter korrupsjonsavsløringene, var de pågående korrupsjonsetterforskningene mot selskapet ikke tema.⁷³ Heller ikke på generalforsamlingene de to påfølgende årene ble korrupsjonsanklagene tatt opp.⁷⁴

7 Alstoms interne *compliance*-system

Hensikten med et selskaps *compliance*-system er å forhindre, oppdage og sanksjonere brudd på interne og eksterne lover og regler. Det interne *compliance*-systemet kan derfor si noe om risikoen for at uetiske handlinger vil fortsette i fremtiden. Rådet har sett på materialet som er offentlig tilgjengelig om Alstoms' interne *compliance*-system. Dette inngår som et av flere element i vurderingen av om det foreligger *fremtidig risiko for fortsatt grov korrupsjon*.

Det at Alstom opererer i energi- og transportsektoren hvor store offentlige kontrakter er vanlig og har virksomhet i land hvor korrupsjon er utbredt, eksponerer selskapet for en høy korrupsjonsrisiko.⁷⁵ De siste seks månedene har selskapet inngått kontrakter i land som Irak, Kasakhstan, India, Russland, Egypt og Kina. Dette er land som etter Transparency Internationals korrupsjonsindeks er rangert på henholdsvis 175, 105, 87, 154, 98 og 78-plass. Det må derfor stilles tilsvarende høye krav til Alstoms interne *compliance*-system.

Alstoms *compliance*-program ble utformet av toppledelsen i Alstom i 2000. I dag har selskapet 17 fulltidsansatte som er ansvarlige for implementeringen av programmet. Av dem holder seks til i Frankrike, en i henholdsvis England, Kina, USA og Brasil, to i India og fem i Sveits. Videre har selskapet utnevnt 250 ansatte til såkalte " *compliance*-ambassadører". Disse skal, i tillegg til sine ordinære arbeidsoppgaver, spre informasjon om *compliance*-programmet i selskapets ulike avdelinger.

⁷² Alstom Brasil sin hjemmeside, pressemelding:

<http://www.br.alstom.com/home/newsroom/news/pressreleasesbrazil/52260.EN.php?languageId=EN&dir=/home/newsroom/news/pressreleasesbrazil/&idRubriqueCourante=25360>

Morningstar News, "Alstom denies WSJ report on bribes; plans legal action":

http://news.morningstar.com/newsnet/ViewNews.aspx?article=/DJ/200809150800DOWJONESDJONLINE000305_univ.xml

The Financial Times: "Alstom chef defends business practises":

http://www.ft.com/cms/s/0/eff700d6-1b97-11dd-9e58-0000779fd2ac.html?nclick_check=1

⁷³ Alstoms hjemmeside: <http://www.alstom.com/investors/annual-general-meeting/archive-2008/>

⁷⁴ Alstoms hjemmeside: <http://www.alstom.com/investors/annual-general-meeting/>

⁷⁵ Transparency International Corruption Perceptions Index 2010:

http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results

Alstoms *Code of Ethics* fastsetter selskapets visjoner, verdier og etiske regler. Det fremgår at selskapet ikke tillater noen former for korrupsjon i sin virksomhet. ”*No undue advantage in order to obtain business*” er et av deres tre grunnleggende prinsipper. Videre påpekes det at ansatte som bryter regelverket, vil kunne bli møtt av sivil- eller strafferettslig forfølgelse og eventuelt avskjedigelse. Alstoms *Code of Ethics* bærer dels preg av å inneholde generelle prinsipper, dels av å være juridisk utformede regler. Selskapet opplyser i sin årsrapport fra 2007/2008 at ledelsen delte ut 89 000 kopier av *Code of Ethics* til sine ansatte i 2007.⁷⁶ Alstom har distribuert heftet tidligere også, men det var første gang heftet ble distribuert på 17 forskjellige språk. *Code of Ethics* viser til *Corporate Instructions* som forklarer og utdyper prinsippene og reglene i *Code of Ethics* nærmere. *Corporate Instructions* er ikke offentlig tilgjengelig. Alstom underskrev FNs *Global Compact* i 2008 hvilket innebærer at selskapet skal unngå bruk av korrupsjon og utvikle regler, prinsipper samt konkrete programmer rettet mot korrupsjon.⁷⁷

Når det gjelder opplæring av ansatte, opplyser Alstom på sin hjemmeside at 800 seniorledere gjennomførte et *Ethics & Compliance*-treningsprogram for tre år siden, og at man har introdusert lignende treningsprogrammer i enkelte land hvor Alstom har virksomhet. I den forbindelse er det kun Italia som nevnes på selskapets hjemmeside. I selskapets årsrapport fra 2008/2009 fremgår det at 1 200 ansatte fikk opplæring i *Internal Control Project* i 2005, og at 380 finansansvarlige og ledere er blitt trent de siste to årene. Ytterligere 3 400 ansatte deltok i *Internal Control Self-Assessment Exercise*.⁷⁸ I januar 2010 distribuerte selskapet en oppdatert versjon av *Code of Ethics* samt et tilhørende web-basert treningsprogram rettet mot 30 000 ansatte i lederposisjoner i Alstom. I 2008/2009-årsrapporten opplyses det at 1000 ansatte som er ansvarlige for konsulenthåndtering, er blitt opplært gjennom etikk-og *compliance*-programmet. Alstom opplyser videre at 1150 ansatte har fullført et web-basert antikorrupsjons-og konkurranserettsligprogram det siste året.

I 2007 innførte selskapet en varslingsprosedyre for ansatte som oppdager brudd på lover og regler. Ansatte skal primært varsle sine overordnede, men dersom varsleren har grunn til å tro at å informere høyere opp i hierarkiet vil forårsake problemer eller at saken ikke vil bli etterforsket, kan vedkommende benytte *Alert procedure*.⁷⁹ Dette innebærer at varsleren kontakter selskapets *Group General Council* eller *SVP* i *Ethics & Compliance*-avdelingen i selskapet.⁸⁰ Med andre ord varsles både selskapets *compliance*-avdelingen og selskapets juridiske avdeling. Selskapets juridiske avdeling er dermed ansvarlig for å undersøke interne varslinger og eventuelt iverksette intern etterforskning samtidig som avdelingen er ansvarlig for å forsvare Alstom utad dersom selskapet rettsforfølges. Det fremgår videre at ”*All measures will be taken to respect employees’ wishes for confidentiality*.”⁸¹ Hvordan dette konkret skal sikres gjennom en intern varslingskanal, beskrives ikke. *Code of Ethics* pålegger i tillegg ansatte strenge taushetsregler ”*do not share information with third parties not authorised to receive it*”. Selskapet har kun åpnet for anonym varsling i USA hvor det er lovpålagt.

⁷⁶ Alstoms årsrapport 2007/2008: “Activity and Corporate Responsibility Report 2007/2008” s. 62, 169.

⁷⁷ Alstoms hjemmeside: “Alstom joins the global compact”:

[http://www.alstom.com/home/about_us/corporate_responsibility_new/intro_developpement_durable/alstom_rejoint/](http://www.alstom.com/home/about_us/corporate_responsibility_new/intro_developpement_durable/alstom_rejoint/51617.EN.php?languageId=EN&dir=/home/about_us/corporate_responsibility_new/intro_developpement_durable/alstom_rejoint/)

UN Global Compact hjemmeside:

<http://www.unglobalcompact.org/AbouttheGC/TheTENPrinciples/principle10.html>

⁷⁸ Alstom årsrapport 2007/2008 s. 167.

⁷⁹ Alstoms Code of Ethics, s. 9. http://www.alstom.com/home/about_us/code_of_ethics/files/file_43585_51500.pdf

⁸⁰ Alstoms Group General Council:

http://www.alstom.com/pr_corp/2006/corp/35641.EN.php?languageId=EN&dir=/pr_corp/2006/corp/&idRubriqueCourante=15445

⁸¹ Alstoms Code of Ethics: http://www.alstom.com/home/about_us/code_of_ethics/files/file_43585_51500.pdf

I mars 2009 mottok Alstom et ”*Specific AC Certificate*” av ETHIC Intelligence International Certification Committee for selskapets *compliance*-prosedyrer for eksterne salgskonsulenter.⁸² Sertifiseringskomiteen i ETHIC Intelligence International fikk i oppdrag av CEO og styreleder Patrick Kron å kontrollere kvaliteten på Alstoms *compliance*-prosedyrene for slike eksterne salgskonsulenter i forhold til internasjonalt beste praksis, samt å kontrollere kvaliteten på implementeringen av disse prosedyrene innenfor selskapets ulike avdelinger.⁸³ Sertifiseringskomiteen konkluderte etter en revisjonsperiode på 4 måneder med at Alstoms prosedyrer og implementeringen av disse samsvarer med internasjonal beste praksis, og utstedte et sertifikat for 2 år. Sertifikatet gjelder kun en mindre del av Alstoms samlede *compliance*-system, nemlig den delen som berører eksterne salgskonsulenter. Slike konsulenter benyttes i 30 % av selskapets totale omsetning. Godkjenningssystemet består av fem omfattende trinn, hvor konsulentene godkjennes på ulike nivåer i selskapet. Det tar vanligvis mellom en til to måneder å godkjenne en salgskonsulent. Ifølge Alstom godkjennes rundt 60 konsulenter årlig.⁸⁴

Alstoms’ rapportering om *compliance*-systemet synes å være begrenset, blant annet fordi selskapet ikke offentliggjør informasjon om overvåknings- og revisjonssystemet, ikke offentliggjør investordialoger om temaet og heller ikke rapporterer om det har skjedd faktiske varslinger eller tilfeller av *non-compliances*. Siden programmet ble implementert i 2000, er det ikke blitt gjennomført noen kartlegging av ansattes forståelse og bevissthet rundt programmet.⁸⁵

8 Alstoms svar på rådets henvendelse

I henhold til retningslinjene har rådet sendt Alstom utkast til tilrådning for kommentarer. Dette ble gjort første gang 7. august 2009, og rådet mottok svar fra Alstom 9. september 2009. Rådet gjennomførte deretter en telefonkonferanse med CEO Patrick Kron og advokater fra *compliance*- og rettsavdelingen, og fulgte opp denne samtalen med et brev med ytterligere 13 spørsmål. I januar 2010 mottok rådet svar fra Alstom. Etter å ha vurdert selskapets svar, sendte rådet i mai 2010 et nytt utkast til tilrådning for kommentarer. Rådet mottok svar samt forespørsel om nytt møte i juni 2010. I oktober ble det avholdt møte mellom rådet og leder for *compliance*-avdelingen i Alstom. Rådet sendte deretter et brev med detaljerte spørsmål til selskapets retts- og *compliance*-avdelinger. Rådet mottok svar i november 2010. Alstoms konkrete svar er i hovedsak gjengitt ovenfor i kapittel 7. Generelt har Alstom fremhevet følgende:

Alstom avviser i sine svar til rådet anklagene om korrupsjon. Det påpekes at utkastet til tilrådning hovedsakelig bygger på informasjon fremkommet i pressen, og at tilråningen derfor er feilaktig. CEO Patrick Kron viser til at Alstom er et etisk selskap som ikke involverer seg i noen former for korrupsjon, og at selskapet flere ganger har avskjediget ansatte og konsulenter som har involvert seg i uetiske forhold. Det fremheves at Alstom er offeret når ansatte har benyttet bestikkelser for å sikre selskapet kontrakter, og at disse enkeltindividerne bryter selskapets interne retningslinjer.

⁸² Alstoms hjemmeside, ”*Alstom ethics and compliance rules certified by ETHIC Intelligence International*”: http://www.alstom.com/home/news/news/business_news/57175.EN.php?languageId=EN&dir=/home/news/news/business_news/

ETHIC Intelligence International hjemmeside:

http://www.ethic-intelligence.com/media/extra/Certificat%20ALSTOM%202009_landscape.pdf

⁸³ Certification Committee ETHIC Intelligence International: ”SPECIFIC AC Certificate, decision to award and registration of ALSTOM’s policy governing the management and control of sales and marketing agents, Paris 12 march 2009.”

⁸⁴ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

⁸⁵ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

Alstom redegjør for tiltakene selskapet har iverksatt siden 2000 for å forhindre bruk av bestikkelser, og viser til hvilke kontrollmekanismer selskapet har for å implementere retningslinjene.

9 Rådets vurdering

Basert på den foreliggende dokumentasjon har rådet vurdert om Alstom bør utelukkes på grunnlag av korrupsjonskriteriet i retningslinjene.

Rådet tar først stilling til om selskapet med høy grad av sannsynlighet har begått handlinger som etter retningslinjene utgjør grov korrupsjon, herunder om korrupsjonen er utført på en omfattende eller systematisk måte. I rådets vurderinger er det tatt høyde for at det finnes ulike konstruksjoner av rettslig ansvar i forskjellige rettssystemer; at det for eksempel finnes noen med, og andre uten, foretaksstraff. Dette betyr at rådet kan konkludere med at det foreligger grov korrupsjon i en sak uten at selskapet direkte er blitt funnet skyldig i rettsapparatet, fordi det er fastslått at representanter for selskapet har utført handlingene.

Rettsavgjørelsene fra USA og Italia samt myndighetsvedtaket fra Mexico som ble omtalt under kapittel fem, viser etter rådets oppfatning at selskapet tidligere har hatt befatning med korrupsjon. Til tross for at verken Alstom eller ansatte i selskapet ble *strafferettslig* dømt for korrupsjonshendelsene i Sør-Korea, Mexico eller Italia, fant myndighetene det bevist at ansatte hadde bestukket for å sikre selskapet kontrakter. I Italia-saken ble de Alstom-ansatte dømt i henhold til italiensk straffelov for å ha benyttet bestikkelser i den hensikt å sikre selskapet en kontrakt, og to av Alstoms heleide datterselskap ble ilagt bøter for ikke å ha forhindret korrupsjonsbruken. Metoden de ansatte benyttet innebar bruk av fiktive konsulentoppdrag og kommisjonsbetalinger via *offshore*-kontoer. Fellestrekket for alle tre sakene er at ledelsen i de respektive avdelingene har vært direkte involvert i korrupsjonen. I Sør-Korea-saken var det [redacted] som organiserte bestikkelsen, og i Mexico-saken var det blant annet Alstoms [redacted] som foranstaltet bestikkelsen og derfor måtte fratre sin stilling da forholdet ble kjent. I Italia-saken var fire høytstående ledere i Alstom ansvarlige for gjennomføringen av bestikkelsen. Hendelsene viser at det har forekommet korrupsjon i flere av Alstoms avdelinger og at det har foregått over lengre tid.

Siden 2007 har fem stater innledet korrupsjonsetterforskninger mot Alstom. De pågående etterforskningene ser ut til å omhandle store bestikkelsesbeløp benyttet for å sikre selskapet kontrakter. Statsaktoratet i Sveits mistenker ansatte i Alstom for å ha benyttet et omfattende system for å muliggjøre samt å skjule bestikkelsene.⁸⁶ Det dreier seg om bruk av fiktive konsulentoppdrag for å skjule de suspekte pengeoverføringene, inkludert bruk av postbokselskap og hemmelige kontoer i flere lukkede jurisdiksjoner. Statsaktoratet har nå tatt ut tiltale mot Alstoms angivelige mellommann og anklaget ham for medvirkning til korrupsjon. Den nylig innledede etterforskningen i Storbritannia relaterer seg også til anklager om bruk av bestikkelser til offentlige beslutningstagere for å sikre selskapet kontrakter i Afrika og Midtøsten. Det franske statsaktoratet har formelt siktet Alstoms datterselskap for bruk av bestikkelser i forbindelse med virksomhet i Zambia. Verdensbanken og den Europeiske investeringsbanken er også koblet inn i denne saken.⁸⁷

⁸⁶ The New York Times, "Swiss judge says Alstom investigation almost complete": <http://www.ihf.com/articles/2008/06/23/business/alstom.php>

⁸⁷ Alstoms svar til rådet, 10. november 2010.

Alstoms tidligere involvering i korrupsjonshendelser hvor store summer ble utbetalt av høytstående ledere i Alstom, samt de nye korrupsjonsetterforskningene som angivelig angår bruk av fiktive konsulentoppdrag, postboksselskaper og hemmelige kontoer for å skjule bestikkelser, peker i retning av at forholdene må anses som alvorlige i henhold til retningslinjene. Etter en samlet vurdering finner rådet at kriteriet om *grov* korrupsjon er oppfylt.

Det neste punktet rådet har vurdert, er om det foreligger en uakseptabel risiko for at bruken av grov korrupsjon kommer til å fortsette i fremtiden.

I denne tilrådningsen er det gjennomgått avgjørelser av juridisk karakter som viser handlinger i fortiden. Opplysninger om selskapets tidligere atferd kan gi en indikasjon på selskapets atferd i fremtiden. De tre dokumenterte korrupsjonssakene fra 1992 og 2001, samt de omfattende korrupsjonsetterforskningene som pågår mot Alstom i dag, tilsier at selskapet må iverksette effektive tiltak om risikoen for framtidig korrupsjon skal reduseres vesentlig. Det er rimelig å forvente at et selskap har solide rutiner samt at det varsler gjennomføring av visse tiltak i etterkant av alvorlige korrupsjonsbeskyldninger og hendelser. Rådets hovedanliggende er derfor å vurdere om de tiltakene Alstom har iverksatt, og som er kjent for rådet, kan være tilstrekkelige for å hindre korrupsjon. Rådet vil videre legge vekt på hvordan Alstom har respondert på avsløringene om korrupsjon i selskapet, dels gjennom dokumentasjon Alstom har sendt rådet og dels gjennom informasjon fremkommet i media.

Selskapet opplyser at det siden Italia-saken i 2001 har iverksatt en rekke tiltak for å forbedre interne retningslinjer og kontrollsystemer. Rådet merker seg spesielt tiltak som sentralisering av konsulentavtaler og sertifisering av dette systemet, flere ansatte i *compliance*-posisjoner, etablering av en varslingskanal og gjennomføring av interne korrupsjonsgranskninger. Dette er tiltak som isolert sett er egnet til å forhindre korrupsjonsbruk. Sett i lys av de fem pågående korrupsjonsetterforskningene mot ansatte i selskapet stiller imidlertid rådet spørsmål ved implementeringen og effektiviteten av selskapets tiltak.

Etterforskningen i Sveits og Storbritannia er rettet mot angivelige korrupsjonshendelser begått etter år 2000. Hvis det er grunnlag for mistankene, indikerer dette at selskapets *compliance*-system ikke er spesielt velfungerende med henblikk på korrupsjonsbekjempelse. I Alstoms svar til rådet fremgår det at selskapet ikke har hatt en eneste varslingskanal vedrørende korrupsjon siden opprettelsen av varslingskanalen i 2007. Selskapet har en anonym varslingskanal i USA, men i andre land oppfordres ansatte til å rapportere oppover i systemet til avdelingens *Country President* eller til *Senior Vice President i Ethics & Compliance*-avdelingen. Dette kan synes å være uegnede løsninger sett i lys av hvem som tidligere har vært involvert i korrupsjonshendelsene. [REDACTED]

Selskapet har heller aldri registrert en *non-compliance* knyttet til korrupsjon. Det er selskapets juridiske avdeling i samarbeid med *compliance*-avdelingen som skal håndtere interne varslinger og *non-compliances*. Førstnevnte avdeling har imidlertid også i oppgave å forsvare Alstom utad dersom selskapet skulle bli gjenstand for rettsforfølgelse. Dette kan potensielt sette avdelingen i en vanskelig posisjon.

Av selskapets interne retningslinjer fremgår det at ansatte som har vært involvert i korrupsjonshendelser, skal avskjediges og eventuelt straffeforfølges. Rådet stiller seg tvilende til at dette konsekvent gjennomføres, blant annet fordi selskapet i april 2003 ble informert om den

italienske etterforskningen, men likevel lot to av de hovedansvarlige for bestikkelsen fortsette i sine stillinger. Den ene fortsatte i sin stilling som [redacted] frem til desember 2005. Den andre arbeidet som [redacted] ved Alstoms hovedkontor i Paris frem til medio 2010.

Alstom har i sitt svar til rådet videre påpekt at det er blitt gjennomført en intern granskning av korrupsjonsanklagene fra etterforskningen i Sveits, Brasil, Storbritannia og Frankrike. Granskningene skal ikke ha avdekket klanderverdige forhold. Rådet merker seg at det er et gjennomgående trekk at selskapet ikke selv oppdager korrupsjonshendelser, men at sakene som til nå har kommet frem, hovedsakelig er resultat av myndighetenes inngripen og etterforskning.⁸⁸ Rådet er klar over at det kan være problematisk for et selskap offentlig å erkjenne eksistensen av svært klanderverdige forhold i eget konsern. I lys av de dokumenterte forholdene i denne saken er rådet likevel overrasket over at Alstom i sitt svarbrev til rådet benekter befatning med korrupsjon.

Den siste tiden har selskapet inngått kontrakter i land som Irak, Kasakhstan, India, Russland, Egypt og Kina. Alle disse landene betraktes som korrupsjonsutsatte i Transparency Internationals korrupsjonsrangering.⁸⁹ Dette, i tillegg til at selskapet for tiden etterforskes av fem statsaktør, medfører at selskapet bør ha solide rutiner på plass for å forhindre korrupsjonsbruk. Alstom har imidlertid ikke varslet noen gjennomgripende endringer av det interne *compliance*-systemet og anser seg som ”*best in class*” på området. Rådet merker seg videre at ledelsen ikke er villig til å ta et oppgjør med selv dokumenterte korrupsjonshendelser, og stiller derfor spørsmål ved selskapets evne til å erkjenne pågående problemer. I det ene tilfellet hvor Alstom har erkjent korrupsjonshandlingen, anser ledelsen at det er selskapet som er offeret i saken og legger dermed ansvaret på enkeltansatte i selskapet. Etter rådets oppfatning indikerer dette at ledelsen i Alstom ikke tar problemet tilstrekkelig alvorlig.

Det foreligger ikke like omfattende beviser for *hvor systematisk* korrupsjonen i Alstom er sammenliknet med i Siemens-saken.⁹⁰ Rådet noterer seg imidlertid at det foreligger tre dokumenterte korrupsjonstilfeller, at det pågår fem ulike korrupsjonsetterforskninger mot selskapet og at Alstom, i motsetning til Siemens, har utvist svært liten vilje til å erkjenne at det foreligger et problem og til å rydde opp. I Siemens-saken var det særlig amerikanske myndigheters inngripen og etterforskning som førte til at ledelsen innrømmet ukulturen og iverksatte omfattende opprydding i egne rekker. Dette elementet er fraværende i denne saken.

På dette grunnlag anser rådet det lite overbevisende at Alstom vil evne å forhindre fremtidig grov korrupsjon. Rådet finner ut fra en helhetsvurdering at det foreligger en uakseptabel risiko for at bruken av korrupsjon kommer til å fortsette i fremtiden.

10 Tilrådning

Etikkrådet anbefaler at Alstom SA utelukkes fra investeringsuniverset til *Statens pensjonsfond utland*.

⁸⁸ Der Spiegel, ”Did Alstom bribe like Siemens?” av Jürgen Dahlkamp 1. juli 2008: <https://www.spiegel.de/international/business/0,1518,563161,00.html>

⁸⁹ Landene er på Transparency Internationals korrupsjonsindeks 2010 rangert på henholdsvis plass nummer 175, 105, 87, 154, 98 og 78.

⁹⁰ Rådets tilrådning av 15. november 2007.

Gro Nystuen Leder	Andreas Føllesdal	Anne Lill Gade	Ola Mestad	Ylva Lindberg
(sign.)	(sign.)	(sign.)	(sign.)	(sign.)